

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเพื่อสำรวจความต้องการหลักสูตรของผู้ใช้บัณฑิตมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ที่
ป่านการเรียนการสอนในคณะวิทยาศาสตร์นี้ มุ่งที่จะศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้จ้างงาน/
ผู้บังคับบัญชาต่อบัณฑิต คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ซึ่งผู้วิจัยได้อาศัยกรอบแนวคิด
จากการศึกษา ความพึงพอใจของนายจ้าง/ผู้ใช้บัณฑิตมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์รุ่นปีการศึกษา
2554 ยังคงใช้แนวทางการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากผลงานวิจัยดังกล่าว ตามลำดับ
ดังนี้ดังต่อไปนี้

- 2.1 การจัดการศึกษา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
- 2.2 ทฤษฎีความต้องการ
- 2.3 ความหมายของหลักสูตร
- 2.4 องค์ประกอบของหลักสูตร และขั้นตอนการประเมินหลักสูตร
- 2.5 องค์ประกอบการประเมินหลักสูตร
- 2.6 เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การจัดการศึกษา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

2.1.1 ประวัติคณะวิทยาศาสตร์

คณะวิทยาศาสตร์ ได้เริ่มก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2519 ตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ. 2518 โดยเปลี่ยนจากหมวดวิชาวิทยาศาสตร์มาเป็น คณะวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในปี การศึกษา 2521 ได้เปิดสอนระดับปริญญาตรี ในหลักสูตรวิทยาศาสตร์ทั่วไป (ค.บ. 2 ปีหลัง) ปี การศึกษา 2524 เปิดสอนหลักสูตร ค.บ. 4 ปี วิชาเอกวิทยาศาสตร์ทั่วไป ปีการศึกษา 2527 เปิดสอน เทคนิคการอาชีพ ระดับ ป.กศ. ชั้นสูง 3 สาขา คือ การอาหาร ก่อสร้าง และกลีกรรม

ในปี พ.ศ. 2527 มีการแก้ไขพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ. 2518 เป็นผลให้คณะวิชา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สามารถเปิดสอนสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ได้ โดยผู้สำเร็จการศึกษา ระดับ ปริญญาตรี จะได้รับคุณวุฒิเป็นวิทยาศาสตร์บัณฑิต คณะวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจึงสามารถ ผลิตบัณฑิตทั้งสาขาครุศาสตร์บัณฑิต (วิชาเอกด้านวิทยาศาสตร์) และวิทยาศาสตร์บัณฑิต โครงสร้าง การบริหารงานคณะประกอบด้วย 9 ภาควิชา คือ ภาควิชาเคมี ภาควิชาคณิตศาสตร์และสถิติประยุกต์ ภาควิชาชีววิทยา ภาควิชาฟิสิกส์ และภาควิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป ภาควิชาอุตสาหกรรมศิลป์ ภาควิชา สุขศึกษา ภาควิชาคหกรรมศาสตร์ ภาควิชาคอมพิวเตอร์และภาควิชาเกษตรศาสตร์

ในปี พ.ศ. 2538 มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ พ.ศ. 2535 แทน พระราชบัญญัติวิทยาลัยครู วิทยาลัยครูบุรีรัมย์จึงเปลี่ยนเป็นสถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ คณะวิชา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเปลี่ยนเป็นคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และหัวหน้าคณะ เป็นคณบดี เปลี่ยนโครงสร้างการบริหารงานวิชาการ จากเดิมที่เป็นภาควิชา มาเป็นการบริหารงาน วิชาการแบบโปรแกรมวิชา

ในปีการศึกษา 2543 คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีโปรแกรมวิชาในสังกัดจำนวน 21 โปรแกรมวิชา ต่อมา มีโปรแกรมวิชาเพิ่มขึ้นเป็น 25 โปรแกรมวิชา ในปีการศึกษา 2544 สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์กำหนดให้นักศึกษาศาสาครศาสตร์ที่เริ่มเข้าศึกษาในปี พ.ศ. 2544 ทั้งหมด สังกัดคณะครุศาสตร์ทุกสาขาวิชา

ในปี พ.ศ. 2548 สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ได้เปลี่ยนเป็น มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเปลี่ยนเป็นคณะวิทยาศาสตร์ มีการจัดการบริหารภายใน (ระหว่างรอการอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการ) ดังนี้ สาขาวิชาในกลุ่มของอุตสาหกรรมศิลป์ ได้แก่ ก่อสร้าง อิเล็กทรอนิกส์ เทคโนโลยีอุตสาหกรรม แยกออกเป็นโครงการจัดตั้งคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม ส่วนคณะวิทยาศาสตร์เปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารจากโปรแกรมวิชาเป็นภาควิชา ประกอบไปด้วย ภาควิชาวิทยาศาสตร์ ภาควิชาวิทยาศาสตร์ประยุกต์ และภาควิชาคณิตศาสตร์และสถิติประยุกต์

ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 คณะวิทยาศาสตร์ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการให้จัดแบ่งส่วนราชการเป็น 3 หน่วยงาน คือ สำนักงานคณบดี ภาควิชาวิทยาศาสตร์ และภาควิชาวิทยาศาสตร์ประยุกต์ (รวมภาควิชาวิทยาศาสตร์ประยุกต์ เข้ากับภาควิชาคณิตศาสตร์และสถิติประยุกต์) และมีการเพิ่มศูนย์วิทยาศาสตร์และวิทยาศาสตร์ประยุกต์อีก 1 หน่วยงาน ซึ่งเป็นการจัดแบ่งเพิ่มเติมเป็นการภายในตามประกาศของมหาวิทยาลัย

2.1.2 ปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ เอกลักษณ์ และอัตลักษณ์

2.1.2.1 ปรัชญาคณะวิทยาศาสตร์ “มุ่งผลิตบัณฑิตทางวิทยาศาสตร์ เพื่อพัฒนาท้องถิ่น”

2.1.2.2 วิสัยทัศน์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพ มีคุณธรรม นำเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาท้องถิ่น

2.1.2.2 พันธกิจของคณะวิทยาศาสตร์

- (1) จัดการศึกษา ส่งเสริมวิชาการ วิชาชีพชั้นสูง และคุณธรรม
- (2) ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม
- (3) ทำการวิจัย

2.1.2.3 เอกลักษณ์ของคณะวิทยาศาสตร์

“คณะวิทยาศาสตร์ มุ่งจัดการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์เพื่อพัฒนาท้องถิ่น”

(1) พัฒนาคคน ให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถทางด้านวิทยาศาสตร์ เพื่อพัฒนาท้องถิ่น

(2) พัฒนาองค์ความรู้ ด้วยการวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ สร้างนวัตกรรมและนำไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น

(3) พัฒนาจิตใจ เพื่อให้คนในท้องถิ่นมีคุณธรรม จริยธรรม จิตใจที่ดีงาม ซื่อสัตย์สุจริต และอนุรักษ์สืบสานประเพณี ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

(4) พัฒนาความรักความศรัทธา ที่มีต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

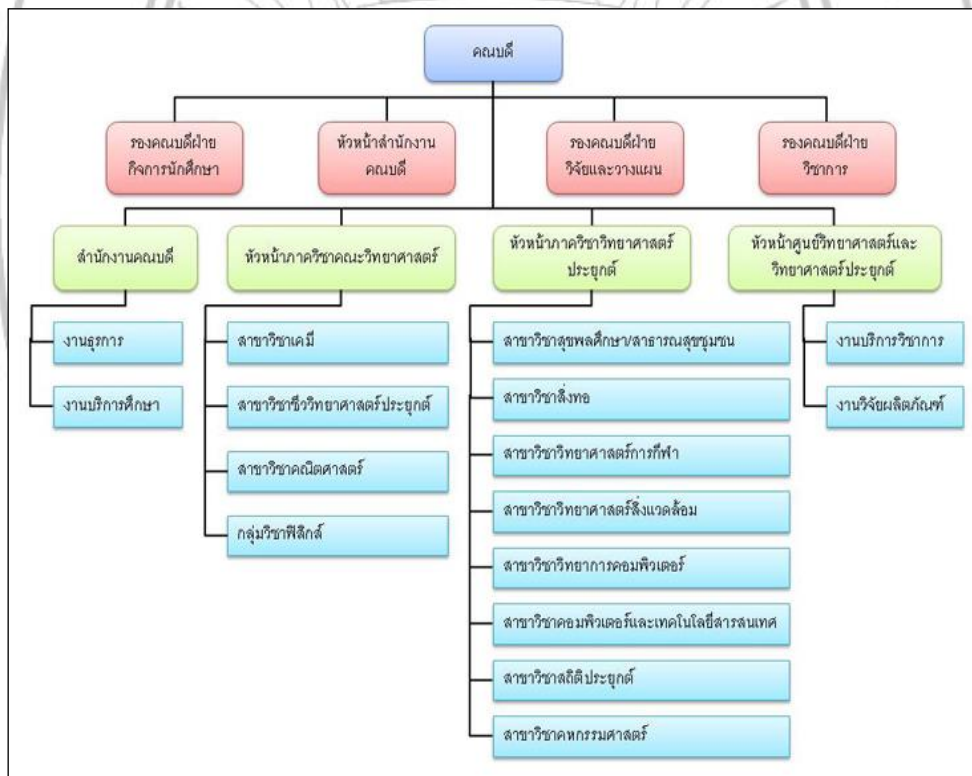
2.1.2.4 อัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย

“บัณฑิตมีสำนึกดี มีความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ มีคุณธรรม นำชุมชนพัฒนา”

- (1) สำนึกดี บัณฑิตมีจิตใจที่ดีงาม ซื่อสัตย์สุจริต มีจิตอาสา
- (2) มีความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ บัณฑิตมีความรอบรู้ มีทักษะความสามารถและมีศักยภาพทางด้านวิทยาศาสตร์
- (3) มีคุณธรรม บัณฑิตมีคุณธรรม ปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ และประพฤติปฏิบัติตนเหมาะสมตามคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์
- (4) นำชุมชนพัฒนา บัณฑิตมีส่วนร่วมในการใช้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์พัฒนาชุมชน มีความรับผิดชอบต่อสังคมทั้งในบทบาทของผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความกล้าหาญทางทวารวดีธรรมที่จะนำชุมชนสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีกว่า

2.1.3 เป้าประสงค์

- 2.1.3.1 ผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม พัฒนาท้องถิ่น
- 2.1.3.2 มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดวิชาการและเทคโนโลยีสู่ท้องถิ่น
- 2.1.3.3 มีผลงานวิจัย

รูปที่ 2.1 โครงสร้างการบริหารการศึกษาของคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ที่มา : http://www.science.buriram-zone.net/index/about_us.php

2.1.4 หลักสูตรที่เปิดสอน ในแต่ละภาควิชาเปิดสอนสาขาวิชาต่าง ๆ ดังนี้

2.1.4.1 ภาควิชาวิทยาศาสตร์

- (1) สาขาวิชาเคมี
- (2) สาขาวิชาชีววิทยาประยุกต์
- (3) สาขาวิชาคณิตศาสตร์
- (4) กลุ่มวิชาฟิสิกส์

2.1.4.2 ภาควิชาวิทยาศาสตร์ประยุกต์

- (1) สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม
- (2) สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา
- (3) สาขาวิชาสุขศึกษา
- (4) สาขาวิชาสิ่งทอ
- (5) สาขาวิชาสถิติประยุกต์
- (6) สาขาวิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์
- (7) สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ

คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เป็นสถาบันการศึกษาที่มุ่งผลิตบัณฑิตด้านวิทยาศาสตร์ เพื่อพัฒนาประเทศและท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง และมีศักยภาพที่ดีหลาย ๆ ด้าน ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพ จึงทำให้มีนักศึกษาในแต่ละปีการศึกษามีจำนวนมาก การจัดการศึกษาของคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ จึงจำเป็นต้องมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นเพื่อสนองความต้องการของผู้ที่สนใจที่จะเข้าศึกษา และในขณะเดียวกันผู้ที่สนใจจะเข้าศึกษาจะมองที่ผลผลิตของสถาบันการศึกษา สนใจว่าเมื่อผู้เข้าศึกษาสำเร็จการศึกษาไปแล้ว เขามีโอกาสได้ทำงานเพียงใด เพราะเนื่องจากภาวะปัญหาทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน ทำให้มีสถานประกอบการหลายแห่งได้ปิดกิจการหรือชะลอการดำเนินงานลงไป ทำให้เกิดภาวะการว่างงานของบัณฑิตมากยิ่งขึ้น คณะวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ในฐานะเป็นผู้ผลิตบัณฑิตให้สอดคล้องกับตลาดแรงงาน จึงต้องตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องติดตามภาวะการณ์มีงานทำการประกอบอาชีพและการหางานทำของผู้สำเร็จการศึกษาจากคณะวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของผู้สนใจที่จะเข้ามาศึกษา

2.2 ทฤษฎีความต้องการ

ทฤษฎีลำดับความต้องการมาสโลว์ (Maslow Hierarchy of Needs Theory)

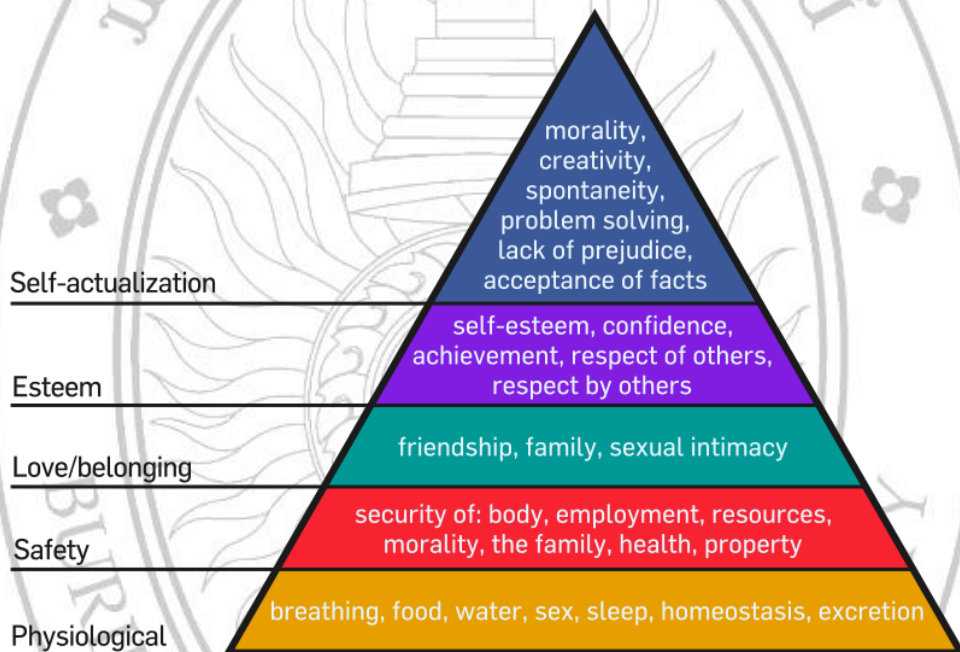
ทฤษฎีลำดับความต้องการ (Hierarchy of Needs Theory) เป็นทฤษฎีที่พัฒนาขึ้นโดย อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) นักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยแบรินดิส เป็นทฤษฎีที่รู้จักกันมากที่สุดทฤษฎีหนึ่ง ซึ่งระบุว่าบุคคลมีความต้องการเรียงลำดับจากระดับพื้นฐานที่สุดไปยังระดับสูงสุด กรอบความคิดที่สำคัญของทฤษฎีนี้มีสามประการ คือ

1. บุคคลเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความต้องการ ความต้องการมีอิทธิพลหรือเป็นเหตุจูงใจต่อพฤติกรรม ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการสนองตอบเท่านั้นที่เป็นเหตุจูงใจ ส่วนความต้องการที่ได้รับการสนองตอบแล้วจะไม่เป็นเหตุจูงใจอีกต่อไป

2. ความต้องการของบุคคลเป็นลำดับขั้นเรียงตามความสำคัญจากความต้องการพื้นฐานไป จนถึงความต้องการที่ซับซ้อน

3. เมื่อความต้องการลำดับต่ำได้รับการสนองตอบอย่างดีแล้ว บุคคลจะก้าวไปสู่ความต้องการลำดับที่สูงขึ้นต่อไป

มาสโลว์ เห็นว่าความต้องการของบุคคลมีห้ากลุ่มจัดแบ่งได้เป็นห้าระดับจากระดับต่ำไปสูง เพื่อความเข้าใจมักจะแสดงลำดับของความต้องการเหล่านี้ โดยภาพ ดังนี้

รูปที่ 2.2 แสดงลำดับความต้องการของมนุษย์ตามแนวคิดของมาสโลว์
ที่มา : http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B9%84%E0%B8%9F%E0%B8%A5%E0%B9%8C:Mastlow%27s_Hierarchy_of_Needs.svg

1. ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs)

เป็นความต้องการลำดับต่ำสุด และเป็นพื้นฐานของชีวิต เป็นแรงผลักดันทางชีวภาพ เช่น ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ ที่อยู่อาศัย หากพนักงานมีรายได้จากการปฏิบัติงานเพียงพอ ก็จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยมีอาหารและที่พักอาศัย เขาก็จะมีกำลังที่จะทำงานต่อไป และการมีสภาพแวดล้อมการทำงานที่เหมาะสม เช่น ความ สะอาด ความสว่าง การระบายอากาศที่ดี การบริการสุขภาพ เป็นการสนองความต้องการในลำดับนี้ได้

2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs)

เป็นความต้องการที่จะเกิดขึ้นหลังจากที่ความต้องการทางร่างกายได้รับการตอบสนองอย่างไม่ขาดแคลนแล้ว หมายถึงความต้องการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยจากอันตรายทั้งทางกายและจิตใจ ความมั่นคงในงาน ในชีวิตและสุขภาพ การสนองความต้องการนี้ต่อพนักงานทำได้หลายอย่าง เช่น การประกันชีวิตและสุขภาพ กฎระเบียบข้อบังคับที่ยุติธรรม การให้มีสภาพแรงงาน ความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน เป็นต้น

3. ความต้องการทางสังคม (Social Needs)

เมื่อมีความปลอดภัยในชีวิตและมั่นคง ในการทำงานแล้ว คนเราจะต้องการความรัก มิตรภาพ ความใกล้ชิดผูกพัน ต้องการเพื่อน การมีโอกาสนำเข้าสมาคมสังสรรค์กับผู้อื่น ได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือหลายกลุ่ม

4. ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง (Esteem Needs)

เมื่อความต้องการทางสังคม ได้รับการตอบสนองแล้ว คนเราจะต้องการสร้างสถานภาพของตัวเองให้สูงเด่น มีความภูมิใจและสร้างการนับถือตนเอง ชื่นชมในความสำเร็จของงานที่ทำ ความรู้สึกมั่นใจในตัวเองแลเกียรติยศ ความต้องการเหล่านี้ได้แก่ ยศ ตำแหน่ง ระดับเงินเดือนที่สูง งานที่ทำทนายได้รับการยกย่องจากผู้อื่น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในงาน โอกาสแห่งความก้าวหน้าในงานอาชีพ เป็นต้น

5. ความต้องการเติมความสมบูรณ์ให้ชีวิต (Self-actualization Needs)

เป็นความต้องการระดับสูงสุด คือต้องการจะเติมเต็มศักยภาพของตนเองต้องการความสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนาสูงสุดของตัวเอง ความเจริญก้าวหน้า การพัฒนาทักษะความสามารถให้ถึงขีดสุดยอด มีความเป็นอิสระในการตัดสินใจและการคิดสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ การก้าวสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้นในอาชีพ และการทำงาน เป็นต้น

มาสโลว์แบ่งความต้องการเหล่านี้ออกเป็นสองกลุ่ม คือ ความต้องการที่เกิดจากความขาดแคลน (deficiency needs) เป็นความต้องการระดับต่ำ ได้แก่ความต้องการทางกายและความต้องการความปลอดภัย อีกกลุ่มหนึ่งเป็นความต้องการก้าวหน้าและพัฒนาตนเอง (growth needs) ได้แก่ความต้องการทางสังคม เกียรติยศชื่อเสียง และความต้องการเติมความสมบูรณ์ให้ชีวิต จัดเป็นความต้องการระดับสูง และอธิบายว่า ความต้องการระดับต่ำจะได้รับการสนองตอบจากปัจจัยภายนอกตัวบุคคล ส่วนความต้องการระดับสูงจะได้รับการสนองตอบจากปัจจัยภายในตัวบุคคลเอง ตามทฤษฎีของมาสโลว์ ความต้องการที่รับการตอบสนองอย่างดีแล้วจะไม่สามารถเป็นเงื่อนไขจูงใจบุคคลได้อีกต่อไป แม้ผลวิจัยในเวลาต่อมาไม่สนับสนุนแนวคิดทั้งหมดของมาสโลว์ แต่ทฤษฎีลำดับความต้องการของมาสโลว์เป็นทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานในการอธิบายองค์ประกอบของแรงจูงใจซึ่งมีการพัฒนาในระยะหลังๆ

2.3 ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นสิ่งที่กำหนดขึ้น เพื่อเป็นหลักหรือแนวทางการพัฒนาหรือสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ความหมายของหลักสูตรที่มีผู้ใช้กันมากจัดเป็น 5 กลุ่ม (ฉัตรนภา พรหมมา. 2542; อ้างอิงจากใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ. 2539 : 15-

21) ได้แก่ หลักสูตร คือ รายวิชาหรือเนื้อหาที่เรียน จุดหมายที่ผู้เรียนพึงบรรลุแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่นักเรียน ประสบการณ์ทั้งปวงของผู้เรียนที่จัดโดยโรงเรียน และกิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้กับผู้เรียน

ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตร เป็นคำศัพท์ทางการศึกษาคำหนึ่งทีคนส่วนใหญ่คุ้นเคย และมีผู้ให้ความหมายไว้มากมายและแตกต่างกันไป บางความหมายมีขอบเขตกว้าง บางความหมายมีขอบเขตแคบทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นและประสบการณ์ที่แตกต่างกันของบุคคลนั้น ๆ ที่มีต่อหลักสูตร เช่น

กูด (1973: 37) ได้ให้ความหมายของคำว่าหลักสูตรไว้ในพจนานุกรมทางการศึกษา (Dictionary of Education) ว่าหลักสูตร คือกลุ่มรายวิชาที่จัดไว้อย่างมีระบบหรือลำดับวิชาที่บังคับสำหรับการจบการศึกษา หรือ เพื่อรับประกาศนียบัตรในสาขาวิชาหลักต่าง ๆ เช่น หลักสูตรสังคมศึกษาหลักสูตรพลศึกษา

โอลิวา (1982: 102) กล่าวว่า หลักสูตร คือ แผนหรือโปรแกรมสำหรับประสบการณ์ทั้งหลายที่ผู้เรียนจะต้องประสบภายใต้การอำนวยการของโรงเรียนอีกทั้ง ยังหมายถึง การวางแผนการเรียนการสอนซึ่งอยู่ในความควบคุมดูแลของโรงเรียน

চার্জ บัวศรี (2532: 9) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมายการจัดเนื้อหาสาระกิจกรรมและมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้

สุณีย์ ภูพันธ์ (2549: 18-20) สรุปแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของหลักสูตรดังนี้

1. หลักสูตรในฐานะที่เป็นวิชาและเนื้อหาสาระที่จัดให้แก่ผู้เรียนหลักสูตรในฐานะที่เป็นวิชาและเนื้อหาสาระ หมายถึง วิชาและเนื้อหาสาระที่กำหนดให้ผู้เรียนต้องเรียนในชั้นและระดับต่าง ๆ หรือกลุ่มวิชาที่จัดขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง
2. หลักสูตรในฐานะที่เป็นเอกสารหลักสูตรกลุ่มหนึ่งจัดให้กับคนอีกกลุ่มหนึ่ง ประกอบด้วย จุดหมาย หลักการ โครงสร้างเนื้อหาสาระอัตราเวลาเรียน กิจกรรม ประสบการณ์ และการประเมินผลการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ มีเจตคติที่ดีในการอยู่ร่วมกัน มีพฤติกรรมตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแนวคิดนี้จะเน้นหลักสูตรในฐานะที่เป็นเอกสารเป็นรูปเล่ม ซึ่งจำแนกเป็น 2 ประเภท คือ เอกสารหลักสูตร และ เอกสารประกอบหลักสูตร
3. หลักสูตรในฐานะที่เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะให้แก่ผู้เรียนแนวคิดของหลักสูตรในฐานะที่เป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดให้แก่ผู้เรียนนี้ เป็นการมองหลักสูตรในลักษณะของกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูและนักเรียนจัดขึ้น หรือ กิจกรรมการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ ที่เตรียมไว้และจัดให้แก่นักเรียนโดยโรงเรียนทั้งในและนอกโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ความรู้ ประสบการณ์ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่กำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมเป็นสิ่งที่สำคัญเพราะจะนำไปสู่ประสบการณ์ทางด้านความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ ทักษะต่าง ๆ อันแสดงถึงการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ
4. หลักสูตรในฐานะแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่นักเรียนแนวคิดของหลักสูตรในฐานะแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้ หรือ

ประสบการณ์ที่คาดหวัง แก่นักเรียนนี้ จะเป็นแผนในการจัดการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติ โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ และพฤติกรรมที่กำหนด แผนสำหรับจัดโอกาสทางการศึกษาจะเกี่ยวกับจุดหมายหรือจุดประสงค์ของการออกแบบหลักสูตรการนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินผล

5. หลักสูตรในฐานะที่เป็นมวลประสบการณ์ แนวคิดของหลักสูตรในฐานะที่เป็นประสบการณ์ของผู้เรียนนั้น หมายถึงประสบการณ์ทุกอย่างของนักเรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบของโรงเรียน
6. หลักสูตรในฐานะที่เป็นจุดหมายปลายทางแนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรในฐานะที่เป็นจุดหมายปลายทางนั้น เป็นสิ่งที่สังคมมุ่งหวังหรือคาดหวังให้เด็กได้รับ กล่าวคือ ผู้ที่ศึกษาจนจบหลักสูตรไปแล้วจะมีคุณลักษณะอย่างไรบ้าง จะเกิดผลอย่างไรในตัวผู้เรียนบ้าง แนวคิดนี้มองหลักสูตรในฐานะที่ทำให้เกิดผลการเรียนรู้ตามที่มุ่งหวังที่จะเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ ดังนั้นการจัดหลักสูตร การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล จำต้องศึกษาและวางแผนให้สอดคล้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกันด้วย
7. หลักสูตรในฐานะที่เป็นระบบการเรียนการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน แนวคิดของหลักสูตรในฐานะที่เป็นระบบการเรียนการสอนนั้น เป็นการมองหลักสูตรในฐานะที่เป็นแผนการเตรียมโอกาสของการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่จัดขึ้นโดยโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษาที่รับผิดชอบเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ เป็นการคาดการณ์ล่วงหน้า โดยรวมเอาแผนย่อย ๆ ที่เป็นโอกาสของการเรียนรู้ที่คาดหวังเข้าไว้ด้วย ดังนั้นแผนงานจึงถูกกำหนดขึ้นเพื่อผู้เรียนโดยโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษาที่รับผิดชอบในการจัดโอกาสทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียนจากความหมายของหลักสูตรข้างต้นจะเห็นได้ว่า ความหมายของหลักสูตรมีการขยายความหมายและสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ทั้งนี้ สถาบันการศึกษาต่างต้องการสร้างสรรค์ และพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และท้องถิ่น

ความหมายของหลักสูตร การจัดการศึกษาในประเทศใดก็ตามจะไม่สามารถสำเร็จลุล่วงไปตามที่กำหนดได้นั้น ถ้าประเทศดังกล่าวขาดแนวทางในการให้การศึกษาแก่ประชาชน ส่งผลกระทบต่อโดยตรงกับการพัฒนาประเทศและการให้การศึกษา หมายถึง การให้วิชาความรู้ การถ่ายทอดวัฒนธรรม การปลูกฝังเจตคติ และค่านิยม และการเสริมสร้างความเจริญเติบโตและความสมบูรณ์ทางกาย หรืออีกนัยหนึ่ง การให้การศึกษาคือ การพัฒนาผู้เรียนในทุกๆ ด้าน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปในทิศทางที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้ ฉะนั้นความสำเร็จของการศึกษาขึ้นอยู่กับหลักสูตรเป็นประการสำคัญ เพราะหลักสูตรจะเป็นข้อกำหนดว่า ผู้เรียนจะเรียนอะไร เพื่ออะไร ผู้ที่ทำการสอนได้ดีจะต้องมีความเข้าใจหลักสูตรเป็นอย่างดี

คำว่า หลักสูตร ตรงกับคำว่า Curriculum ในภาษาอังกฤษ มีผู้ให้คำจำกัดความของหลักสูตรว่าเป็นรายวิชาหรือกระบวนการวิชาที่ต้องเรียน (Course of study) และพจนานุกรมภาษาอังกฤษ (The Random House Webster's College Dictionary, 1991) ให้ความหมายของคำว่าหลักสูตรว่า "The aggregate of courses of study given in school, college etc." มีความหมายว่า "การ

รวมรายวิชาต่างๆ หรือการรวมหมวดหมู่วิชาต่างๆ ที่ผู้เรียนต้องศึกษา ซึ่งทางโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยเป็นผู้ดำเนินการจัดทำให้”

ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. (2540 : 78) มีความเห็นว่า ความหมายของหลักสูตรระดับประถม มักจะครอบคลุมประสบการณ์ทั้งหมดและทุกอย่างที่โรงเรียนจัดขึ้น เพราะเด็กอยู่ในสายตาและการดำเนินการศึกษาของครูตลอดเวลา ในระดับมัธยมศึกษา หลักสูตรจะหันมาเน้นเรื่องของเนื้อหา และกิจกรรมในห้องเรียนมากขึ้น และมีการแยกกิจกรรมนอกห้องเรียนออกมาเป็นกิจกรรมนอกหลักสูตร หรือเสริมหลักสูตรต่างๆ สำหรับหลักสูตรระดับอุดมศึกษานั้นจะเน้นพิเศษในเรื่องของเนื้อหาและองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวกับเนื้อหา รวมทั้งกิจกรรมที่ดำเนินไปเพื่อเนื้อหาดังกล่าว ทั้งนี้เพราะชีวิตนอกห้องเรียน นอกเหนือจากเนื้อหาแล้วอาจารย์จะมีบทบาทน้อย ผู้เรียนย่อมมีอิสระที่จะรับและเลือกโดยเสรี

สงัด อุทรานันท์. (2532 : 14) “หลักสูตร มิใช่เพียงเอกสารเท่านั้นแต่มีความหมายรวมถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผล และรวมถึงการจัดประสบการณ์ตลอดระยะเวลาที่ผู้เรียนอยู่ในสถาบันนั้น”

ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล. (2529: 36). “หลักสูตร หมายถึง กิจกรรมหรือประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน”

ดำรง บัวศรี. (2532 : 12) “หลักสูตร หมายถึง แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นมา เพื่อแสดงถึงจุดมุ่งหมายการจัดการเนื้อหาสาระกิจกรรม และมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่างๆ ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้”

วิชัย ดิสสระ. (2535 : 24) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรหมายถึง การวางแผนเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติในอนาคต และการสอนเป็นอย่างไร (Instruction is the how) ซึ่งหมายถึงการนำสิ่งที่ได้วางแผนไว้นามาปฏิบัติจริง เพื่อให้บรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนของผู้เรียน โดยการดูแลช่วยเหลือจากผู้สอนรวมถึงการพิจารณาภารกิจของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักสูตร

ทาบา (1962) “หลักสูตร คือ แผนการเรียนรู้อันประกอบด้วยวัตถุประสงค์ จุดหมายการคัดเลือกเนื้อหาสาระต่างๆ การจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดและประเมินผล”

แทนเนอร์ (1980) “หลักสูตร หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ที่สร้างขึ้นและพัฒนาต่อมาอย่างเป็นระบบ ภายใต้การดูแลของโรงเรียน เพื่อช่วยให้เด็กได้รับความรู้และประสบการณ์ที่กว้างขวางมากขึ้น”

นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ คือ

1. Curriculum as Experiences หลักสูตรในรูปของประสบการณ์ หรือความรู้ความชำนาญ มโนทัศน์เกี่ยวกับเรื่องการมีประสบการณ์ของผู้เรียน โดยผู้เรียนจะได้นำประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้รับเหล่านั้นไปพัฒนาความสามารถในการกระทำกิจกรรมต่างๆ อันเป็นหนทางมุ่งไปสู่การปฏิบัติเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในภายภาคหน้า

2. Curriculum as Objectives หลักสูตรในรูปของวัตถุประสงค์หลักสูตรเมื่อได้รับการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขจากหลักสูตรดั้งเดิมแล้ว นักการศึกษาก็ได้แยกแยะหลักสูตรและหลักการสอน

ออกจากกันโดยกล่าวว่า หลักสูตร (Curriculum) ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ในการเรียนการสอน ส่วนการสอน (Instruction) คือ วิธีการที่ไปสู่วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3. Curriculum as a Plan หลักสูตรในรูปของการวางแผนหลักสูตร คือ แผนที่จัดให้ผู้เรียน ได้มีโอกาสเรียนรู้ (Learning Opportunities) เพื่อเกิดผลสัมฤทธิ์ในเป้าประสงค์โดยทั่วไป (Board Goals) และวัตถุประสงค์เฉพาะที่สัมพันธ์กัน (Related Specific Objectives) สำหรับประชากรในแต่ละกลุ่ม ดังนั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของหลักสูตร คือ การรวบรวมความรู้ ประสบการณ์ ต่างๆ ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ เพื่อทำให้เกิดแผนการเรียนการสอนตอบสนองความต้องการของผู้ ศึกษา และมีการเน้นให้ผู้ศึกษาได้มีการพัฒนาทางด้านความคิด ทักษะต่างๆ และเปิดโอกาสการเรียนรู้ในสิ่งที่ผู้ศึกษาต้องการในอนาคต

การจำแนกองค์ประกอบของหลักสูตร ที่สำคัญประกอบด้วย

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หมายถึง ความตั้งใจหรือความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัว ผู้ที่จะผ่านหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความสำคัญเพราะเป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขต ในการให้การศึกษแก่เด็ก ช่วยในการเลือกเนื้อหาและกิจกรรม ตลอดจนใช้เป็นมาตรการอย่างหนึ่งในการประเมินผล

2. เนื้อหา เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้ว กิจกรรมขั้นต่อไป คือ การเลือกเนื้อหา ประสบการณ์ในการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยดำเนินการตั้งแต่การเลือกเนื้อหาและประสบการณ์ การเรียงลำดับเนื้อหาสาระ พร้อมทั้งการ กำหนดเวลาเรียนที่เหมาะสม

3. การนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่นการจัดทำวัสดุ หลักสูตร ได้แก่ คู่มือครู เอกสารหลักสูตร แผนการสอน และแบบเรียน เป็นต้น การจัดเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดโต๊ะเก้าอี้ ห้องเรียน วัสดุ อุปกรณ์ในการเรียนจำนวน ครูและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ การดำเนินการสอน เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในขั้นการนำ หลักสูตรไปใช้ เพราะหลักสูตรจะได้ผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการสอนของครู ครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ในด้านการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ การวัดและประเมินผล จิตวิทยาการสอน ตลอดจนปรัชญา การศึกษาของแต่ละระดับ จึงทำให้การเรียนของผู้เรียนบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร

4. การประเมินผลหลักสูตร คือ การหาคำตอบว่า หลักสูตรสัมฤทธิ์ตามผลที่กำหนดไว้ใน จุดมุ่งหมายหรือไม่ มากน้อยเพียงใด และอะไรเป็นสาเหตุการประเมินผลหลักสูตรเป็นงานใหญ่ และมี ขอบเขตกว้างขวาง ผู้ประเมินจำเป็นต้องวางโครงการประเมินผลไว้ล่วงหน้าดังนั้น ส่วนใหญ่หลักสูตร ทั่วไปจะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ครบทั้ง 4 ด้าน ทั้งนี้เพื่อให้เป็นตามข้อกำหนด อีกทั้งยังสามารถช่วยให้การจัดทำหลักสูตรสามารถครอบคลุมในส่วนของกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครบถ้วน สมบูรณ์

2.4 องค์ประกอบของหลักสูตร และขั้นตอนการประเมินหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรมี 6 องค์ประกอบได้แก่

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร และจุดประสงค์ของการเรียนการสอน
2. โครงสร้างหลักสูตร
3. เนื้อหาและประสบการณ์ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รับ
4. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้
5. วัสดุอุปกรณ์ และสื่อการเรียนการสอน
6. การประเมินผลหลักสูตรและการเรียนการสอน

ขั้นตอนการประเมินหลักสูตรมี 8 ขั้นตอน ดังนี้

1. ทำความเข้าใจหลักสูตร
2. กำหนดผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตร
3. กำหนดประเด็นที่ต้องการประเมิน
4. กำหนดตัวบ่งชี้ของสิ่งที่ประเมิน
5. กำหนดคำถามในการประเมิน
6. กำหนดเกณฑ์หรือมาตรฐานสำหรับการประเมิน
7. สร้างเครื่องมือและรวบรวมข้อมูล
8. เขียนรายงานและเผยแพร่

หลักสูตรทุกหลักสูตรจะมีลักษณะสมบูรณ์ต้องมีองค์ประกอบครบถ้วน และองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรจะประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชา วิธีการสอนและจัดดำเนินการ การ ประเมินผลตามหลักสูตร เมื่อนำหลักสูตรไปใช้ ดังเช่น

চারু বাকুরি. (2532 : 9-12) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของหลักสูตร ประกอบด้วย

1. จุดหมายของหลักสูตร มุ่งส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนโดยใช้วิชาต่างๆ เป็นเครื่องมือ ดังนั้น โครงสร้างหลักสูตรจึงประกอบด้วยวิชาต่างๆ หลายวิชา อาจมีส่วนสัมพันธ์กับสังคมหรือไม่ก็ได้
2. จุดประสงค์ของแต่ละวิชาในหลักสูตร เน้นการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะในวิชานั้นๆ เป็นสำคัญ
3. โครงสร้างของเนื้อหาวิชา ประกอบด้วยเนื้อหาวิชาของแต่ละวิชาที่มีความเป็นเอกเทศ ไม่เกี่ยวข้องกันกับวิชาอื่น และจะถูกจัดไว้อย่างเป็นระบบ เป็นขั้นเป็นตอน เพื่อสะดวกแก่การเรียน การสอน
4. กิจกรรมการเรียนการสอน เน้นเรื่องการถ่ายทอดความรู้ ด้วยการมุ่งให้ผู้เรียนจำเนื้อหา วิชาการส่งเสริมพัฒนาการในด้านอื่นๆ ถือว่าเป็นเรื่องของกิจกรรมนอกหลักสูตรหรือไม่ก็เป็นผลพวง จากการเรียนรู้เนื้อหาวิชา
5. การประเมินผลการเรียนรู้ มุ่งในเรื่องความรู้และทักษะในวิชาต่างๆ ที่ได้เรียนมา นอกจากนี้ องค์ประกอบของหลักสูตร ควรมี 4 องค์ประกอบด้วยกันคือ

1. ความมุ่งหมาย (Objectives)
2. เนื้อหา (Content)
3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation)

4. การประเมินผล (Evaluation)

ทาบ (1962) กล่าวว่า หลักสูตรไม่ว่าจะมีรูปแบบอย่างไรก็ตาม ควรมีองค์ประกอบ

4 ประการด้วยกันคือ

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสอนแต่ละวิชา
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. โครงการประเมินผลตามหลักสูตร

เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่าองค์ประกอบทั้ง 4 นี้ มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันหมด วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

การกำหนดจุดประสงค์ในระดับหลักสูตร ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539 : 22-29) ได้กล่าวถึง หลักสำคัญที่พึงยึดถือในการกำหนดจุดประสงค์ในระดับหลักสูตรหรือ “จุดหมาย” ไว้ 8 ข้อดังนี้

1. ต้องสอดคล้องกับปรัชญาหรืออุดมการณ์ของสังคม นักพัฒนาหลักสูตรต้องกำหนดจุดหมายของหลักสูตร โดยยึดปรัชญาหรืออุดมการณ์ของสังคมด้วย เช่น ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จุดหมายที่กำหนดขึ้น จึงต้องสนับสนุนแนวความคิดประชาธิปไตยและสอดคล้องกับหลักธรรมคำสั่งสอนของพุทธศาสนา

2. ต้องสอดคล้องและส่งเสริมค่านิยมของสังคม นักพัฒนาหลักสูตรจะต้องยึดเอาค่านิยมของสังคมเป็นรากฐานในการกำหนดจุดหมาย เช่น การให้ความเคารพต่อผู้ใหญ่ การแต่งกายสุภาพในที่ชุมชน การมีความกตัญญูต่อผู้มีอุปการคุณ เป็นต้น

3. ต้องมุ่งสนองความต้องการและแก้ปัญหาของสังคม นักพัฒนาหลักสูตรต้องวิเคราะห์ให้ละเอียดรอบคอบว่า สภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของสังคมคืออะไร และต้องเข้าใจว่า สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อยๆ ฉะนั้นปัญหาและความต้องการแต่ละระยะย่อมเปลี่ยนแปลงไป สิ่ง ที่นักพัฒนาหลักสูตรจะทำคือ จะต้องมองไปข้างหน้าว่าแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงจะเป็นอย่างไร แล้วกำหนดจุดหมายให้รับกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นนั้น

4. ต้องสนองความต้องการของผู้เรียน เกณฑ์ความต้องการของผู้เรียนได้มีการกำหนดไว้หลายลักษณะซึ่งนักพัฒนาหลักสูตรสามารถเลือกนำไปใช้ได้ตามความเหมาะสม

5. ต้องสอดคล้องและส่งเสริมจุดหมายของหลักสูตรระดับอื่น การกำหนดจุดหมายควรต้องคำนึงถึงจุดหมายของหลักสูตรระดับอื่นด้วย กล่าวคือ ต้องกำหนดจุดหมายของหลักสูตรประถมศึกษา มัธยมศึกษา และระดับอื่นๆ ให้สอดคล้องกัน ตัวอย่างเช่น ถ้าจุดหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษามุ่งให้ผู้เรียนมีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งกายและทางจิต และจุดหมายของหลักสูตรประถมศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนมีสุขนิสัยที่ดีทั้งในด้านส่วนตัวและส่วนรวม ก็เท่ากับว่าจุดหมายของหลักสูตรทั้งสองระดับนี้สอดคล้องและส่งเสริมซึ่งกันและกัน

6. ต้องสามารถนำไปปฏิบัติได้ การกำหนดจุดหมายจะมีผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับให้นำไปปฏิบัติได้ ดังนั้นจะต้องกำหนดจุดหมายให้ชัดเจนไปเพื่อไม่ให้เกิดความไขว่เขวในการตีความจุดหมาย บาง จุดหมายมีความหมายกว้างยากแก่การปฏิบัติ เช่น กล่าวว่าเพื่อให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดี คำว่า “พลเมืองดี” ผู้ปฏิบัติอาจตีความได้หลายนัย เช่น อาจหมายถึงการเป็นผู้ปฏิบัติตามกฎหมายหรือมี

สัมมาอาชีวะ หรืออยู่ในศีลธรรม หรือร่วมมือในการพัฒนาชุมชนอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายๆ อย่างรวมกัน เมื่อเป็นเช่นนี้การปฏิบัติย่อมสืบสนได้

7. ต้องให้มีความสมดุลระหว่างความต้องการของผู้เรียนและสังคม จุดมุ่งหมายของ หลักสูตรไม่ควรหนักไปทางด้านใดด้านหนึ่งในระหว่างความต้องการของผู้เรียนและสังคมมากเกินไป เพราะจะเกิดผลเสียได้

8. ต้องให้มีความสมดุลระหว่างความรู้และทักษะ หรือระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ จุดมุ่งหมายของหลักสูตรต้องให้ผู้เรียนมีทั้งความรู้ในทฤษฎี และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติได้

2.5 องค์ประกอบการประเมินหลักสูตร

ฉัตรนภา พรหมมา (2542 : 24) ได้พัฒนาเกณฑ์ประเมินหลักสูตรสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ของ สภาสถาบันราชภัฏ โครงสร้างเกณฑ์ประเมินหลักสูตร จำแนกตามองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร และจัดทำร่างเกณฑ์เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามสำหรับเทคนิคเดลฟายและตรวจสอบ เกณฑ์โดยใช้เทคนิคเดลฟาย นอกจากนี้ยังทดลองใช้เกณฑ์ประเมินหลักสูตรวิทยาการคอมพิวเตอร์ และหลักสูตรวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอาหาร ซึ่งจากผลการวิจัยได้เกณฑ์ประเมินหลักสูตร สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ของสภาสถาบันราชภัฏที่ผ่านการยอมรับของผู้เชี่ยวชาญรวมทั้งสิ้น 97 รายการ จำแนกตามองค์ประกอบของหลักสูตร เป็น 7 ด้าน ดังนี้

1. ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร มีเกณฑ์หลัก 7 ข้อ
2. ด้านโครงสร้างหลักสูตร และรายวิชา มีเกณฑ์หลัก 17 ข้อ
3. ด้านปัจจัยสนับสนุน มีเกณฑ์หลัก 15 ข้อ
4. ด้านบริหารหลักสูตร มีเกณฑ์หลัก 9 ข้อ
5. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน มีเกณฑ์หลัก 12 ข้อ
6. ด้านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ มีเกณฑ์หลัก 6 ข้อ
7. ด้านคุณภาพบัณฑิต มีเกณฑ์หลัก 11 ข้อ

ความหมายของการประเมินหลักสูตร

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า “การประเมิน” ไม่ได้มุ่งเพียงแต่ผลการตัดสินคุณค่าของโครงการ หรือโปรแกรมเท่านั้น ดังที่สตีฟเฟิลปีม (1971) เน้นว่าการประเมินหมายถึงกระบวนการพิจารณาและ เก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการตัดสินใจ และตัดสินคุณค่าเกี่ยวกับโปรแกรม หรือโครงการนั้น อีกทั้ง “การประเมิน ถือเป็นกาหนดคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งรวมทั้งการที่จะ ได้มาซึ่งข้อมูลที่จะตัดสินคุณค่าโปรแกรม ผลผลิต กระบวนการ วัตถุประสงค์ หรือแสวงหาทางเลือก เพื่ออรรถประโยชน์ในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์”

กูด (1973 : 37) ให้ความหมายว่า กระบวนการค้นหาหรือตัดสินคุณค่าหรือจำนวนของบาง สิ่งบางอย่าง โดยใช้มาตรฐานของการประเมิน รวมทั้งการตัดสินใจโดยอาศัยเกณฑ์ภายในและ/หรือ เกณฑ์ภายนอก การประเมิน จึงเป็นการดึงเอาคุณค่าของสิ่งที่ประเมินออกมาให้เป็นที่ประจักษ์ การ ประเมินจึงต่างจากการสำรวจ เพราะการประเมินจะตอบได้ว่าสิ่งที่ประเมินนั้นดีหรือไม่อย่างไร

จะได้ นำมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนาสิ่งนั้น ดังนั้น การประเมิน มีค่าเท่ากับ การวัด + การตัดสินใจ (Evaluation = Measurement + Judgments) ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยเกณฑ์ที่ชัดเจน การวัดจึงเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินและเป็นการให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงปริมาณแทนคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งทำการประเมินแล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ซึ่งอาจจะเป็น “เกณฑ์ปกติ” (Norms) หรือ “มาตรฐาน” (Standard) ของสิ่งที่ทำการประเมิน โดยคุณภาพของการประเมินต้องมีการอ้างอิงกระบวนการที่สำคัญ 3 ส่วนคือ เป้าหมายหรือความต้องการของการประเมิน วิธีการประเมิน และผลการประเมิน ทั้งนี้เกณฑ์นั้นจะต้องเป็นที่ยอมรับ มีความเป็นสากลสูง จึงเป็นปัญหาอย่างหนึ่งของผู้ประเมินที่จะต้องสร้างเกณฑ์ดังกล่าว ผู้ประเมินจึงมักสร้าง “เกณฑ์การประเมิน” (Criterion) แทนเกณฑ์ปกติหรือเกณฑ์มาตรฐาน นั่นคือ การประเมินที่ดีจะต้องมาจากการวัดที่น่าเชื่อถือและเกณฑ์ที่ใช้วัดต้องเป็นที่ยอมรับ การประเมินหลักสูตรจึงเป็นกระบวนการที่ให้ข้อมูลในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัด การศึกษาในลักษณะต่อไปนี้

1. เพื่อเป็นการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร วัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอน กิจกรรมต่างๆ ตลอดจนกระบวนการเรียนการสอนต่างๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน
  2. เพื่อนำมาพัฒนาการเรียนการสอนของอาจารย์และนักศึกษา
  3. เพื่อนำมาปรับปรุงระบบการบริหารของสถานศึกษา และการปฏิบัติงานของบุคลากร
- การประเมินผลและการตัดสินใจคุณค่าของโปรแกรมศึกษาหรือหลักสูตร จึงเป็นวิธีเดียวที่จะให้ทางเลือกอย่างมีเหตุผลต่อการหาแนวทางปรับปรุงการดำเนินงานที่ทำอยู่และยังชี้ให้เห็นสิ่งที่ปฏิบัติดีอยู่แล้ว ผลการประเมินที่ถูกต้องจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น และเป็นประโยชน์ต่อการวางนโยบายการดำเนินงาน ตลอดจนเป็นการพิจารณาความเที่ยงของโปรแกรมหรือหลักสูตรนั้นๆ

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า การประเมินหลักสูตร หรือประเมินการเรียนการสอน ควรเน้นให้โรงเรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน โดยประเมินทั้งครู นักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การประเมินผู้เรียนควรจะเน้นว่านักเรียนสามารถทำอะไรได้บ้างมากกว่าที่จะประเมินว่านักเรียนสามารถรู้อะไรบ้าง และการประเมินหลักสูตรควรเป็นการประเมินทั้งระบบตั้งแต่บริบท ปัจจัยนำมากระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ รวมถึงการลงไปสู่การเรียนการสอนในห้องเรียน ผลผลิต ตลอดจนผลข้างเคียงที่ได้จากการนำหลักสูตรไปใช้

จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร

นักวิชาการได้มีการกล่าวถึงความหมายของจุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ดังนี้

เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2523: 48) กล่าวถึง จุดประสงค์ของการประเมินหลักสูตรว่า “เพื่อติดตามให้รู้ว่าหลักสูตรที่นำออกไปใช้เหมาะสมหรือไม่ เหมาะสมต่อสภาพความเป็นจริงที่เป็นอยู่ในประเทศไทยขณะนี้ทั้งในแง่สิ่งแวดล้อมและตัวผู้เรียน ครู อาจารย์ และระบบบริหารหลักสูตร”

ทิตินา แชมณี. (2521: 52) สรุปจุดมุ่งหมายในการประเมินหลักสูตรไว้ดังนี้

1. เพื่อหาค่าของหลักสูตรนั้น โดยดูว่าหลักสูตรที่จัดขึ้นสามารถสนองตามวัตถุประสงค์ที่หลักสูตรนั้นต้องการหรือไม่
2. เพื่อตัดสินใจว่าการวางเค้าโครงและรูประบบของหลักสูตร ตลอดจนการบริหารงานและการสอนตามหลักสูตรเป็นไปในทางที่ถูกต้องแล้วหรือไม่

ทาบ (1962) กล่าวว่า “การประเมินผลหลักสูตรกระทำขึ้นเพื่อศึกษากระบวนการต่างๆ ที่กำหนดไว้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงใดบ้างที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ทางการศึกษา ซึ่งการประเมินดังกล่าวจะครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดของหลักสูตรและกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ จุดประสงค์ขอบเขตของเนื้อหาสาระ คุณภาพของผู้บริหาร และผู้ใช้หลักสูตร สมรรถภาพของผู้เรียน ความสัมพันธ์ของวิชาต่างๆ การใช้สื่อและวัสดุอุปกรณ์การสอน ฯลฯ”

การประเมินผลหลักสูตรสามารถ กล่าวได้ว่า “เพื่อใช้เป็นเครื่องมือประกอบการตัดสินใจที่จะเลือกหลักสูตรเพื่อนักพัฒนาหลักสูตรจะรู้ว่า ควรจะรู้ว่าควรปรับปรุงหลักสูตรตรงไหนและอย่างไร และเพื่อที่จะให้ครูใช้หาคำตอบเกี่ยวกับการเรียนรู้ของนักเรียน” จะเห็นได้ว่าข้อความที่ระบุจุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรจากตัวอย่างที่ยกมาให้เห็นข้างต้นนั้น สามารถประมวลเหตุผลหรือความจำเป็นที่ต้องมีการประเมินหลักสูตรไว้ดังนี้

1. เพื่อพิจารณาตัดสินคุณค่าหรือคุณภาพของหลักสูตรที่ได้รับการออกแบบ หรือพัฒนาโดยพิจารณาว่าหลักสูตรสามารถทำให้หลักการและจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้บรรลุผลสำเร็จหรือไม่
2. เพื่อค้นหาข้อบกพร่องของหลักสูตร ทั้งในด้านตัวเอกสารหลักสูตรที่กำหนดหลักการ จุดมุ่งหมาย และโครงสร้างของเนื้อหาสาระ ตลอดจนส่วนที่เป็นกระบวนการของการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งครอบคลุมการบริหาร และบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล
3. เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ซึ่งหมายถึง ผลลัพธ์ของหลักสูตรที่เกิดขึ้นกับนักเรียนว่าเป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตรหรือไม่ มากน้อยเพียงใด ดังนั้น ในการประเมินหลักสูตรแต่ละครั้ง ผู้ประเมินจึงต้องตอบให้แน่ชัดว่าต้องการทราบสิ่งใด เหตุผลของการประเมินครั้งนั้นเป็นข้อ 1, ข้อ 2 หรือข้อ 3 หรือต้องการคำตอบมากกว่า 1 ข้อ หรือ ต้องการทั้ง 3 ข้อ เพราะขอบเขตของการประเมินจะแปรผันไปตามจุดมุ่งหมาย ยิ่งจุดมุ่งหมายมีมากเท่าใด งานการประเมินก็จะขยายขอบเขตมากขึ้นเท่านั้น

สรุป การประเมินผลหลักสูตรเป็นขั้นตอนสำคัญที่สุดขั้นหนึ่งของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร และระบบหลักสูตรจำเป็นที่ผู้ประเมินจะต้องมีความเข้าใจอย่างแท้จริงในจุดมุ่งหมาย สิ่งที่จะประเมินและวิธีการประเมินก่อนที่จะลงมือปฏิบัติจริง เพราะจุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรมีอยู่หลายประการ สิ่งที่ควรได้รับการประเมินก็ครอบคลุมหลายองค์ประกอบ รวมทั้งรูปแบบการประเมินก็มีอยู่หลากหลาย ซึ่งผลจากการประเมินหลักสูตรนั้นย่อมมีคุณประโยชน์ต่อผู้บริหารและผู้ใช้หลักสูตรอย่างแน่นอน หากการประเมินดังกล่าวกระทำอย่างเป็นระบบ มีเป้าหมาย และวิธีการที่ชัดเจนเป็นที่น่าเชื่อถือ ผลจากการประเมินเอกสารหลักสูตรเมื่อนำไปปรับปรุงแล้วย่อมมีหลักประกันว่า หลักสูตรจะมีคุณภาพดี และมีข้อบกพร่องในด้านหลักการ จุดมุ่งหมาย และเนื้อหาสาระน้อยที่สุด ส่วนการประเมินระบบหลักสูตรจะเป็นการตรวจสอบว่าหลักสูตรที่คิดว่าดีแล้วนั้น เมื่อนำไปใช้จริงจะมีผลดีตามที่คิดหรือไม่ และถ้าพบว่าไม่เกิดผลดีอย่างที่คิดก็ต้องรีบค้นหาคำอธิบายข้อบกพร่องที่ทำให้กระบวนการเกิดปัญหานั้นอยู่ที่ใด เพื่อจะได้ขจัดให้หมดไป แต่ถ้าหาจุดสะดุดในกระบวนการไม่พบก็จำเป็นต้องหันมาพิจารณาตัวหลักฐานกันอีกครั้งหนึ่ง

2.6 เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระสมทบ อุทประโคน (2544) ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของนักศึกษาต่อกระบวนการเรียนการสอนมหาวิทยาลัยสงฆ์ จังหวัดเลย การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของนักศึกษาต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยสงฆ์ จังหวัดเลย รวมทั้งศึกษาตัวแปรต่างๆ อันได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ คณะวิชา เกรอตเฉลี่ย และชั้นปีที่ศึกษา มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของนักศึกษาประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นักศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ทั้ง 2 แห่ง ที่ศึกษาอยู่ในปีการศึกษา 2544 จำนวน 370 รูป/คน การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจของนักศึกษา และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นทุกตัว กับระดับความพอใจต่อ กระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ไคสแควร์ (Chi-square) ผลการศึกษา ระดับความพึงพอใจของนักศึกษาต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนพบว่า ร้อยละ 11.4 ที่มีระดับความพึงพอใจสูง ร้อยละ 69.2 มีระดับความพึงพอใจปานกลาง และร้อยละ 19.5 มีระดับความพึงพอใจต่ำ เมื่อวิเคราะห์รายด้าน พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนในด้านหลักสูตรเนื้อหาวิชา มีสัดส่วนของผู้มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด คือ ร้อยละ 17.0 รองลงมาคือด้านปัจจัยส่งเสริมการเรียนการสอน ร้อยละ 11.9 ส่วนด้านอาจารย์ผู้สอนมีสัดส่วนความพึงพอใจต่ำที่สุด คือร้อยละ 8.6 เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ กับระดับความพึงพอใจของนักศึกษา พบว่า อายุ สถานภาพ คณะวิชา และชั้นปีที่ศึกษา มีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจของนักศึกษาต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนเพศ และเกรดเฉลี่ย มีความสัมพันธ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ผลจากการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอน ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ หัวหน้าสถานศึกษา ควรให้ความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะอาจารย์ผู้สอนควรให้มีการพัฒนาความรู้ ความสามารถของอาจารย์ผู้สอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข รวมทั้งการปรับปรุงด้านการประเมินผล โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผล อันจะนำมาซึ่งความพึงพอใจต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนในที่สุด

นพพรธณ จันทอง (2544) ศึกษาเรื่องการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อกระบวนการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการพิมพ์ในประเทศไทย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อกระบวนการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการพิมพ์ ในประเทศไทยโดยมีการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักศึกษา จำแนกตาม เพศ ระดับคะแนนเฉลี่ย ระดับการศึกษา สถาบันการศึกษา กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนักศึกษาสาขาการพิมพ์ระดับปริญญาตรี จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล (คลองหก) และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี จำนวน 302 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่า t-test และ F-Test ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ คือ

1. นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาการพิมพ์ในประเทศไทย มีความพึงพอใจต่อกระบวนการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับคือ ด้านเนื้อหาวิชา ด้านกิจกรรมการเรียนการ

สอนด้านปัจจัยที่สนับสนุนการเรียนการสอน ด้านการประเมินผล ด้านอาจารย์ผู้สอนและด้านบทบาทของเพื่อนนักศึกษา

2. ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกระบวนการเรียนการสอนตามความแตกต่างระหว่าง เพศ ระดับคะแนนเฉลี่ย ระดับการศึกษา และสถาบันการศึกษา ในทุกด้านพบว่า นักศึกษาเพศชายและเพศหญิง มีความพึงพอใจในด้านต่างๆ ไม่แตกต่างกัน นักศึกษาที่มีระดับคะแนนเฉลี่ยต่างกัน มีความพึงพอใจแตกต่างกันเฉพาะด้านกิจกรรมการเรียนการสอน นักศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความพึงพอใจแตกต่างกันเฉพาะ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านบทบาทของเพื่อนนักศึกษา นักศึกษาที่ศึกษาต่างสถาบัน มีความพึงพอใจแตกต่างกัน ในด้านเนื้อหาวิชา ด้านปัจจัยที่สนับสนุนการเรียนการสอน ด้านการประเมินผลและด้านอาจารย์ผู้สอน

ศุภรพีชญ์ เชิดชน (2548) ศึกษาเรื่องการศึกษาคำตำแหน่งงานของนักสารสนเทศที่ตลาดแรงงานต้องการ การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาคำตำแหน่งงาน และปริมาณตำแหน่งงานของนักสารสนเทศที่ตลาดแรงงานต้องการทั้งในภาครัฐและเอกชน และเพื่อศึกษาคุณลักษณะทางวิชาชีพ คุณลักษณะส่วนตัว และคุณลักษณะอื่นๆ ของนักสารสนเทศที่ตลาดแรงงานต้องการ ศึกษาเฉพาะตลาดแรงงานด้านสารสนเทศ โดยทำการสำรวจตำแหน่งงานจากการประกาศรับสมัครงานในหนังสือพิมพ์จำนวน 3 รายชื่อ ได้แก่ หนังสือพิมพ์งานวันนี้ (วัฏจักรงาน) หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายสัปดาห์ ตั้งแต่ฉบับเดือนมกราคม 2544 จนถึงฉบับ เดือน ธันวาคม 2547 เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสำรวจความต้องการกำลังคนจากประกาศรับสมัครงาน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ ซึ่งจะมีรายละเอียดเกี่ยวกับที่มาของประชากร ประเภทของตำแหน่งงานด้านสารสนเทศที่ปรากฏในแหล่งข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ความถี่และร้อยละผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏดังนี้

1. ตำแหน่งงานของนักสารสนเทศในวิชาชีพ คาบเกี่ยวกับวิชาชีพ และเปิดโอกาสให้บัณฑิตบรรณารักษศาสตร์ และสารสนเทศศาสตร์ จำนวนตำแหน่งงานที่ประกาศรับสมัครทั้งสิ้น 5,500 ตำแหน่ง ตำแหน่งที่ตลาดต้องการมากที่สุดคือ ตำแหน่งงานในหน่วยงานภาคเอกชน (ร้อยละ 99.24) รองลงมา ได้แก่หน่วยงานภาครัฐ (ร้อยละ 0.69) หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ (ร้อยละ 0.05) เมื่อเรียงลำดับจำนวนตำแหน่งของประเภทงานที่ประกาศรับสมัครจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ คือ ตำแหน่งพนักงานขายมากที่สุด (2,970 ตำแหน่ง) ตำแหน่งเลขานุการ (968 ตำแหน่ง) และตำแหน่งประชาสัมพันธ์ (739 ตำแหน่ง)

2. คุณลักษณะทางวิชาชีพ คุณลักษณะส่วนตัว และคุณลักษณะอื่นๆ ของนักสารสนเทศในวิชาชีพ คาบเกี่ยวกับวิชาชีพ และที่เปิดโอกาสให้บัณฑิตบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ที่ตลาดแรงงานต้องการมากที่สุดคือ การศึกษาระดับปริญญาตรี ไม่จำกัดเพศและไม่จำกัดอายุ มีความรู้ ความสามารถด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี มีความสามารถด้านการบริการ มีความสามารถด้าน ภาษาอังกฤษ รู้จักวิธีการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป พิมพ์ดีดไทย 40 คำ/นาที และอังกฤษ 35 คำ/นาที มีประสบการณ์ในการทำงาน ตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความสนใจใฝ่รู้ มีความมั่นใจในตนเอง และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

ยศวิทย์ อิมอโนทัยและคณะ (2547) ศึกษาเรื่องคุณลักษณะของบัณฑิตสาขาเศรษฐศาสตร์ตามความต้องการของตลาดแรงงาน งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะบัณฑิต

สาขาเศรษฐศาสตร์ที่ตลาดแรงงานต้องการ 2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระหว่างหน่วยงานที่ใช้บัณฑิตสาขาเศรษฐศาสตร์ในตลาดแรงงานกับคุณลักษณะบัณฑิตที่ต้องการ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ หน่วยงานราชการ จำนวน 121 แห่ง หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 46 แห่ง และหน่วยงานเอกชน จำนวน 233 แห่ง ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ส่วนคือ ข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงาน ปัจจัยในการรับบัณฑิตสาขาเศรษฐศาสตร์ คุณลักษณะบัณฑิตสาขาเศรษฐศาสตร์ที่ตลาดแรงงานต้องการและข้อเสนอแนะวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และตารางไขว้ โดยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะบัณฑิตสาขาเศรษฐศาสตร์ โดยภาพรวมในระดับที่เป็นอยู่ใน ปัจจุบัน พบว่า (1) ด้านความรู้ความสามารถในทางวิชาการ พบว่า 5 อันดับแรกคือ มีความสามารถในการวิเคราะห์ มีความรู้รอบตัว มีความเข้าใจในระบบเศรษฐกิจระดับมหภาคและจุลภาค สามารถวิเคราะห์และประเมินความเป็นไปได้ของโครงการและมีความรู้ด้านการตลาด (2) ด้านความรู้สาขาอื่น 2 อันดับแรก คือ มีความสามารถในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และมีความรู้ทางภาษาต่างประเทศ (3) ด้านทักษะในการปฏิบัติงาน 5 อันดับแรก คือ มีความสามารถในการวางแผนและบริหารงานมีความสามารถในการเรียนรู้งาน สามารถประสานงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสามารถ ประยุกต์ความรู้ทางวิชาการให้เข้ากับงานที่ทำหรือรับผิดชอบได้ (4) ด้านบุคลิกภาพในการปฏิบัติงาน 5 อันดับแรก คือ เอาใจใส่ในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีความรับผิดชอบในงาน มีความกระตือรือร้นในการทำงานมีความขยันขันแข็งต่องาน และเป็นสมาชิกที่ดีในทีมงาน (5) ด้านบุคลิกภาพส่วนบุคคล 5 อันดับแรก คือ ความทันสมัย ทันเหตุการณ์ สนใจใฝ่รู้ มีไหวพริบ แต่งกายเหมาะสมน่าเชื่อถือ และมีความเป็นผู้นำ (6) ด้านความมีมนุษยสัมพันธ์ 5 อันดับแรก คือ ยิ้มแย้มแจ่มใส เสียสละ สุภาพอ่อนน้อม รู้จักกาลเทศะและมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

ส่วนผลวิเคราะห์เปรียบเทียบคุณลักษณะของบัณฑิตสาขาเศรษฐศาสตร์ในปัจจุบัน จำแนกตามหน่วยงาน พบว่าผลการวิเคราะห์ไม่มีความแตกต่างกัน โดยผลการวิเคราะห์ คุณลักษณะของบัณฑิตสาขาเศรษฐศาสตร์ในปัจจุบัน 5 อันดับแรกในแต่ละด้านได้แก่ (1) ด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ (มีความสามารถในการวิเคราะห์ มีความรู้รอบตัว มีความเข้าใจในระบบเศรษฐกิจระดับมหภาคและจุลภาค สามารถวิเคราะห์และประเมินความเป็นไปได้ของโครงการ) (2) ด้านความรู้สาขาอื่น (มีความสามารถในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และมีความรู้ทางภาษาต่างประเทศ) (3) ด้านทักษะในการปฏิบัติงาน (มีความสามารถในการวางแผนและบริหารงาน มีความสามารถในการเรียนรู้งาน สามารถประสานงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีความรู้เรื่องหน่วยงานโครงสร้างและนโยบาย) (4) ด้านบุคลิกภาพในการปฏิบัติงาน (มีความรับผิดชอบในงาน เอาใจใส่ในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีความกระตือรือร้นในการทำงาน เป็นสมาชิกที่ดีในทีมงาน และมีความขยันขันแข็งต่องาน) (5) ด้านบุคลิกภาพส่วนบุคคล (แต่งกายเหมาะสม มีความน่าเชื่อถือ มีความทันสมัย ทันเหตุการณ์ เป็นคนมีเหตุผล และมีความสนใจใฝ่รู้) (6) ด้านมนุษยสัมพันธ์ (รู้จักกาลเทศะ มีความเสียสละ ยิ้มแย้มแจ่มใส เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และใจเย็นสุขุม) โดยผลการวิเคราะห์มีลักษณะสอดคล้องกับใน 5 อันดับแรก

2. ผลการวิเคราะห์สาขาเศรษฐศาสตร์ที่มีความจำเป็นในอนาคต 5 อันดับแรก คือ สาขาเศรษฐศาสตร์การเงิน สาขาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ สาขาเศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรม สาขาเศรษฐศาสตร์การคลัง และสาขาเศรษฐศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์ ส่วนการวิเคราะห์คุณลักษณะของบัณฑิตสาขาเศรษฐศาสตร์ในอนาคตโดยภาพรวม พบว่า (1) ด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ พบว่า 5 อันดับแรก คือ มีความสามารถวิเคราะห์และประเมินความเป็นไปได้ของโครงการ มีความรู้รอบตัว มีความรู้ด้านการวิจัย เข้าใจในระบบเศรษฐกิจระดับมหภาคและจุลภาค (2) ด้านความรู้สาขาอื่น 2 อันดับแรก คือ สามารถใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ มีความรู้ทางภาษาต่างประเทศ (3) ด้านทักษะในการปฏิบัติงาน 5 อันดับแรก คือ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความสามารถในการประสานงาน มีความสามารถเป็นผู้บริหาร สามารถจัดระบบงานวางแผนงาน สามารถสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจในสิ่งที่ตนทำ และสามารถเรียนรู้งานและประยุกต์ความรู้ทางวิชาการให้เข้ากับงานที่ทำหรือรับผิดชอบได้ (4) ด้านบุคลิกภาพในการปฏิบัติงาน 5 อันดับแรก คือ เอาใจใส่ในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ขยันขันแข็งต่องาน มีความละเอียดรอบคอบในการทำงาน มีทัศนคติที่ดีต่องาน และมีความกระตือรือร้นในการทำงาน (5) ด้านบุคลิกภาพส่วนบุคคล 5 อันดับแรก คือ มีความน่าเชื่อถือ ทันสมัย ทันเหตุการณ์ เป็นคนมีเหตุผล มีความเป็นผู้นำ สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี (6) ด้านมนุษยสัมพันธ์ 5 ลำดับแรก คือ รู้จักกาลเทศะ อื้อเพื่อเผื่อแผ่ เสียสละ ใจเย็น ยิ้มแย้มแจ่มใส สุภาพอ่อนน้อม

ส่วนผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคุณลักษณะบัณฑิตสาขาเศรษฐศาสตร์ในอนาคตจำแนกตามหน่วยงาน พบว่า ผลการวิเคราะห์ไม่มีความแตกต่างกัน โดยผลการวิเคราะห์มีลักษณะสอดคล้องกันใน 5 ลำดับแรก ผลการวิเคราะห์สาขาเศรษฐศาสตร์ที่มีความจำเป็นในอนาคต 5 อันดับแรกในแต่ละด้านได้แก่ (1) ด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ (มีความสามารถวิเคราะห์และประเมินความเป็นไปได้ของโครงการ มีความรู้รอบตัว เข้าใจในระบบเศรษฐกิจระดับมหภาคและจุลภาคและมีความรู้ด้านการวิจัย) (2) ด้านความรู้สาขาอื่น (ความสามารถในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และมีความรู้ทางภาษาต่างประเทศ) (3) ด้านทักษะในการปฏิบัติงาน (มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถพัฒนาการทำงานของตน มีความสามารถในการวางแผนการบริหารงาน มีความสามารถประสานงาน และมีความรู้ในการจัดระบบงาน (วางแผน) มีความสามารถในการเรียนรู้งาน และสามารถประยุกต์ความรู้ทางวิชาการให้เข้ากับงานที่ทำหรือรับผิดชอบ) (4) ด้านบุคลิกภาพในการปฏิบัติงาน (เอาใจใส่ในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีความขยันขันแข็งต่องาน มีความรับผิดชอบในงาน มีความกระตือรือร้นในการทำงาน มีความละเอียดรอบคอบในการทำงาน และรักษาเวลาในการทำงาน) (5) ด้านบุคลิกภาพส่วนบุคคล (มีความทันสมัยทันเหตุการณ์ มีความน่าเชื่อถือ เป็นคนมีเหตุผล มีความเป็นผู้นำและมีไหวพริบ) (6) ด้านมนุษยสัมพันธ์ (รู้จักกาลเทศะ ใจเย็น สุขุม อื้อเพื่อเผื่อแผ่ ยิ้มแย้มแจ่มใส และมีความเสียสละ)

มนัส นามวงศ์ และคณะ (2544) ศึกษาเรื่องการประเมินสัมฤทธิ์ผลหลักสูตรวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต และแนวโน้มความต้องการของตลาดแรงงาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรวารสารศาสตร์เดิมที่ใช้ตั้งแต่ปี 2528-2525 และศึกษาแนวโน้มความต้องการและความคาดหวังของตลาดแรงงานที่มีต่อบัณฑิตวารสารศาสตร์ โดยในส่วนของการศึกษาและประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรวารสารศาสตร์ ได้ศึกษาจากบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากโปรแกรมวิชา นิเทศศาสตร์ แขนงวิชาวารสารศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530-2542 จำนวน 80 คน จากบัณฑิตที่จบสาขานี้รวมทั้งสิ้น 1,373 คน ในกลุ่มตัวอย่าง 80 คน แยกออกเป็นเพศชาย 20 คน (ร้อยละ 25) และเพศหญิง 60 คน (ร้อยละ 75) ในส่วนแนวโน้มความต้องการของตลาดแรงงาน ได้ศึกษาจากผู้บริหารในองค์กรที่ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน 18 องค์กร จำนวน 19 คน การวิจัยใช้แบบสอบถามกับบัณฑิตสาขาวารสารศาสตร์ เพื่อประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรวารสารศาสตร์ ในด้านการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจหลักสูตรด้านความต้องการบัณฑิต หลักสูตรวารสารศาสตร์ของตลาดแรงงาน และการประเมินรายวิชาสาขาวารสารศาสตร์ และ เครื่องมือในการวิจัยอีกแบบหนึ่งใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) เพื่อศึกษาแนวโน้ม คุณลักษณะของบัณฑิตวารสารศาสตร์ที่ตลาดต้องการในปัจจุบัน ควบคู่ไปกับการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ด้วยการใช้แบบประเมินทักษะที่ควรมีของบัณฑิตนิเทศศาสตร์สาขาวารสารศาสตร์ ในความเห็นของผู้บริหารในวิชาชีพหนังสือพิมพ์

การวิจัยสรุปผลได้ดังนี้

1. ด้านอุปสรรคในการสมัครงาน อุปสรรคที่กลุ่มตัวอย่างพบในการสมัครงาน ได้แก่ การทำงานไม่ตรงกับที่เรียนหรือไม่ตรงกับความต้องการของบริษัท และชื่อเสียงหรือความน่าเชื่อถือของสถาบัน รองลงมาเป็นอุปสรรคที่เกิดจากปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างเอง อาทิ บุคลิกภาพ ระดับผลการเรียน การใช้ภาษาอังกฤษ และความสามารถเฉพาะตัว
2. งานที่กลุ่มตัวอย่างทำอยู่ในปัจจุบัน พบว่า ร้อยละ 68 (จำนวน 55 คน) ทำงานในองค์กรที่มีใช้สื่อมวลชน โดยมีเพียงร้อยละ 23 (จำนวน 18 คน) เท่านั้นที่ทำงานในองค์กรสื่อมวลชน และอีกร้อยละ 9 (จำนวน 7 คน) ไม่ได้ทำงาน สำหรับเหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างได้ทำงาน ได้แก่ การใช้ความรู้ความสามารถของตนเอง (จำนวน 45.8 คน) รองลง ได้แก่ การจบในสายที่หน่วยงานต้องการ (จำนวน 18.3 คน) มีคนแนะนำ ฝากงานให้ (จำนวน 17.5 คน) และ การได้ฝึกงาน/ทำงานในหน่วยงานอยู่ก่อน
3. ในด้านการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในหลักสูตร เห็นได้ว่า กลุ่มตัวอย่างโดยเฉลี่ยได้ประยุกต์ใช้ความรู้ในการทำงานในระดับปานกลาง สำหรับรายวิชาที่ได้ประยุกต์ใช้ในการทำงานมากที่สุด คือ วิชาการสื่อสารเบื้องต้น และหลักการประชาสัมพันธ์ ส่วนวิชาสัมมนาวารสารศาสตร์ นำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานน้อยที่สุด
4. ความเห็นต่อความรู้ที่ได้จากการเรียนนิเทศศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า มีประโยชน์ในการทำงาน และได้ประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ
5. ด้านความพึงพอใจในหลักสูตรนิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์ พบว่ากลุ่มตัวอย่างพึงพอใจในหลักสูตรกว่าร้อยละ 63.2 และได้ให้คามเห็นประกอบว่า ตรงกับความต้องการของตนเอง สามารถนำมาประยุกต์กับการทำงานได้ เป็นต้น สำหรับเหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างพึงพอใจในหลักสูตรระดับปานกลาง คือ การเรียนทั้งจุดเด่นและจุดด้อย จุดเด่นคือเนื้อหาดี จุดด้อยคือ ขาดการให้เด็กพัฒนาการแสดงออก เป็นต้น ส่วนกลุ่มตัวอย่างระบุว่าพึงพอใจในหลักสูตรระดับน้อย ให้เหตุผลว่าได้เรียน คอมพิวเตอร์และภาษาอังกฤษน้อย เป็นต้น
6. ในส่วนความเห็นต่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า

ตนเองประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพระดับปานกลาง โดยมีความพึงพอใจในการทำงาน มีผลงานเป็นที่ยอมรับ การได้ใช้ความรู้ที่เรียนมา การได้รับเงินเดือนมากกว่าเพื่อนรุ่นเดียวกัน และการมีตำแหน่งก้าวหน้าเร็วกว่าเพื่อนร่วมงาน

7. ความต้องการบัณฑิตหลักสูตรวารสารศาสตร์ของตลาดแรงงาน ผลจากการศึกษาเชิงสำรวจจากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า บัณฑิตที่จบหลักสูตรวารสารศาสตร์หางานทำได้ยาก โดยให้เหตุผลว่า ถ้าเป็นคนเลือกงาน มีบัณฑิตที่จบมากในสาขานี้ ขาดประสบการณ์ ทักษะทางภาษา คอมพิวเตอร์และทักษะทางสาขาเฉพาะด้านมีน้อย ความต้องการของตลาดมีน้อย เป็นต้น

8. ความเห็นต่อความต้องการบัณฑิตหลักสูตรวารสารศาสตร์ ในระดับต่างๆ นั้นได้นำเสนอเหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างระบุไว้ว่า หน่วยงานที่กลุ่มตัวอย่างทำอยู่ มีความต้องการบัณฑิตวารสารศาสตร์ (ร้อยละ 44) โดยให้เหตุผลว่ามีความเข้าใจงานและมีความละเอียดอ่อนในการทำงาน เป็นต้น กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 36 ระบุว่าหน่วยงานที่ทำงานอยู่ไม่ต้องการบัณฑิตวารสารศาสตร์ ให้เหตุผลว่าการทำงานทุกอย่างเรียนรู้ได้ เป็นต้น มีเพียงร้อยละ 9 เท่านั้นที่ระบุว่า หน่วยงานที่ตนทำงานอยู่มีความต้องการบัณฑิตวารสารศาสตร์มา โดยให้เหตุผลว่า มีความรู้ ความเข้าใจในงาน พูดเก่ง มนุษย์สัมพันธ์ดี สามารถปรับใช้กับงานในหลายด้าน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าเหตุผลที่หน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ รับบัณฑิตวารสารศาสตร์เข้าทำงานเป็นเพราะว่า วารสารศาสตร์เป็นสาขาที่เปิดกว้าง สามารถทำงานได้หลายประเภท บัณฑิตมีความรู้ตรงกับสายงาน และบัณฑิตวารสารศาสตร์มีมนุษยสัมพันธ์ดีเข้ากับผู้อื่นได้ง่าย

9. จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างในส่วนของความต้องการบัณฑิตวารสารศาสตร์ของตลาดแรงงานในอนาคต พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเห็นโดยเฉลี่ย ระบุว่าตลาดแรงงานในอนาคตต้องการบัณฑิตวารสารศาสตร์ในระดับปานกลาง สำหรับทักษะที่ตลาดแรงงานด้านวารสารศาสตร์ต้องการ ได้แก่ ความรู้ความสามารถด้านการเขียนและการสื่อสาร คอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีการสื่อสาร ภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่นๆ มนุษย์สัมพันธ์ ทักษะระหว่างบุคคล ทักษะทางสังคม การคิด การวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และทักษะภาษาไทย

10. ในส่วนของความรู้ที่ตลาดแรงงานด้านวารสารศาสตร์ต้องการ ได้แก่ ความรู้รอบตัว ความรู้ทั่วไป ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการสื่อสาร สารสนเทศคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ความรู้ภาษาอังกฤษ ความรู้เฉพาะด้าน ความรู้เกี่ยวกับการเขียนและการผลิตสื่อ และความรู้เกี่ยวกับมนุษย์และสังคม ด้านจริยธรรมทางวิชาชีพที่ตลาดแรงงานด้านวารสารศาสตร์ต้องการ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ จริงใจ ความมีคุณธรรม จรรยาบรรณ ความถูกต้อง ความเป็นกลาง ความอดทน ขยัน ความรับผิดชอบ ความมีวินัย ตรงต่อเวลา ความมีมารยาท อ่อนน้อมถ่อมตน และมีมนุษยสัมพันธ์มีอัธยาศัย ไม่ตรี

11. จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างรายวิชาสาขาวารสารศาสตร์ได้นำไปใช้ในการทำงานเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ วิชาออกแบบสิ่งพิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์ การแปลข่าวและเขียนข่าวภาษาอังกฤษ การถ่ายภาพวารสารศาสตร์ การเขียนสร้างสรรค์เชิงวารสารศาสตร์ การรายงานข่าวและการเขียนข่าวเบื้องต้น การผลิตสิ่งพิมพ์ออนไลน์ การเขียนบทความและบทวิจารณ์ และการรายงานข่าวและการเขียนข่าวขั้นสูง ส่วนรายวิชาที่กลุ่มตัวอย่างระบุว่า ควรจะอยู่ในหลักสูตรวารสารศาสตร์ เพื่อให้หลักสูตรสามารถผลิตบัณฑิตได้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานใน

ปัจจุบัน แยกออกเป็น 4 กลุ่มวิชา คือ กลุ่มวิชาสิ่งพิมพ์/วารสาร กลุ่มวิชาการสื่อสารมวลชน กลุ่มวิชาคอมพิวเตอร์/เทคโนโลยี และกลุ่มวิชาอื่นๆ อันได้แก่ กลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ กลุ่มวิชาการตลาด/ธุรกิจ กลุ่มวิชาจิตวิทยา/บุคคล กลุ่มวิชาสังคม การเมือง และกลุ่มวิชาภาษาไทย

12. จากการประเมินทักษะที่ควรมีของบัณฑิตนิเทศศาสตร์ สาขาวิชาวารสารศาสตร์ในความเห็นของผู้บริหารในวิชาชีพหนังสือพิมพ์ทั้ง 18 องค์กร พบว่า กลุ่มของทักษะที่นักวิชาชีพ เห็นว่า นักนิเทศศาสตร์ควรมีมากที่สุด ได้แก่ กลุ่มทักษะด้านการคิดและการวิเคราะห์ กลุ่มทักษะทางสังคม กลุ่มทักษะสืบค้นและการหาข้อมูล และทักษะการสื่อสาร ตามลำดับ ส่วนกลุ่มทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี เป็นกลุ่มทักษะที่เห็นว่าควรมีในระดับมาก

13. ในส่วนของการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารองค์กรสื่อสารมวลชน จำนวน 18 องค์กรด้านนโยบายขององค์กรและความต้องการของหน่วยงานที่จะให้นักศึกษาเรียนรู้สิ่งใดก่อนเข้าสู่อาชีพสื่อสารมวลชน จากการสัมภาษณ์สรุปภาพรวมได้ดังนี้

13.1 ด้านวุฒิการศึกษา พบว่า หน่วยงานส่วนใหญ่รับนักศึกษาวุฒิมัธยมศึกษา ปริญญาตรี ไม่จำกัดสาขาที่เรียน ไม่จำกัดสาขาที่เรียน ไม่จำเป็นต้องจบสายนิเทศศาสตร์ ในส่วนของประกาศนียบัตรทางวิชาชีพ หน่วยงานส่วนใหญ่ให้ความเห็นตรงกันว่าเป็นเพียงส่วนประกอบไม่ได้ยึดถือเป็นหลักของการพิจารณา

13.2 ด้านประสบการณ์ หากเป็นวิชาชีพทางสายหนังสือพิมพ์ นิตยสาร จะรับนักศึกษาที่จบมาใหม่ๆ ไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์ จะมีบางสายงานที่จำเป็นต้องใช้บุคลากรที่มีประสบการณ์มาทำงาน บางหน่วยงานต้องการประสบการณ์ทางด้านงานเขียน รู้กระบวนการผลิตแต่หากเป็นสายงานวิทยุแลโทรทัศน์ พบว่าองค์กรส่วนใหญ่จะรับผู้มีประสบการณ์เข้ามาทำงานมากกว่า

13.3 ด้านผลการเรียน หน่วยงานส่วนใหญ่จะพิจารณาผลการเรียนเป็นส่วนประกอบไม่ได้ใช้เป็นหลักในการพิจารณา

13.4 ด้านความสามารถและทักษะที่พึงมี หน่วยงานส่วนใหญ่เลือกรับนักศึกษาที่มีความสามารถด้านคอมพิวเตอร์พื้นฐาน นักศึกษาต้องมีความรู้เรื่องข่าวสารและเรื่องทั่วไป มีความสามารถทางภาษาอังกฤษในระดับดี ทั้งการพูด เขียนและแปล มีความสามารถทางการเขียน การถ่ายทอดสาร ทักษะการอ่าน ทักษะการเขียนข่าว การพาดหัวข่าว การจับประเด็นข่าว ความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ความสามารถในการรายงานข่าว ต้องถ่ายรูปได้ มีความสามารถด้านการสืบค้นข้อมูล มีพื้นฐานความรู้ทางด้านบรรณาธิการ

13.5 ด้านคุณสมบัติ บุคลิกลักษณะ จากการสัมภาษณ์พบว่า นักศึกษาต้องมีบุคลิกดี มีปฏิภาณไหวพริบ สนใจในการศึกษาหาความรู้ ต้องยิ้มแย้มแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ ไม่เกียจคร้าน อดทน มีความคล่องตัว รู้จักซักถาม สังเกต ต้องใฝ่รู้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มองโลกในแง่ดี มีความรอบรู้ เรียนรู้งานได้ไว ติดตามเหตุการณ์รอบด้าน ที่สำคัญคือเรื่อง คุณภาพของคนรวมถึงรู้เรื่องการทำงานด้านวารสาร เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงานขั้นพื้นฐาน

13.6 ด้านการคัดเลือกเข้าทำงานพบว่าหน่วยงานส่วนใหญ่ใช้วิธีการสัมภาษณ์ ดูจากผลงานที่ผ่านมา ดูรวมถึงบุคลิกภาพด้วย มีบางหน่วยงานเท่านั้นที่ใช้การสอบโดยใช้การทดสอบให้เขียนข่าว บางแห่งจะดูประกาศนียบัตรประกอบ เช่น ทางด้านคอมพิวเตอร์ ผู้ประกาศข่าว เป็นต้น

13.7 ด้านการเรียนการสอน และรายวิชาที่นักศึกษานิเทศศาสตร์ควรเรียน จากการศึกษาสัมภาษณ์ พบว่า หน่วยงานส่วนใหญ่ต้องการให้อาจารย์เปิดสอนในวิชาทางด้านวัฒนธรรม วิชาเกี่ยวกับตรรกะ ซึ่งเป็นวิธีการของการคิด ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐธรรมนูญ ในเชิงโครงสร้างทางการเมือง วิชาด้านจิตวิทยา ซึ่งผู้บริหารองค์กรต่างๆ มองว่า การที่นักศึกษาต้องรู้ในศาสตร์ด้านต่างๆ ด้วย เป็นเพราะว่านิเทศศาสตร์อยู่ด้วยตนเองไม่ได้ต้องนำศาสตร์อื่นๆ มาเกี่ยวข้อง วิชาที่เกี่ยวข้องกับการสืบค้นข้อมูล รวมถึงบรรณารักษ์ ต้องมีการส่งเสริมให้อ่านหนังสือนอกเวลา ติดตามข่าวสารบ้านเมือง และเน้นการสอนภาษาอังกฤษให้มาก กระตุ้นให้นักศึกษามองอย่างรอบด้าน ให้มีส่วนร่วมร่วมกับกิจกรรมในบ้านเมือง ระบบการเมือง โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชน ชุมชน และสังคม ควรฝึกให้นักศึกษาผลิตผลงานด้านสื่อสารมวลชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เช่น การทำหนังสือพิมพ์ภาคปฏิบัติ ต้องปลูกฝังเรื่องอุดมการณ์ และจิตวิญญาณในวิชาชีพ ส่งเสริมการให้ความรู้เรื่องของข้อมูลข่าวสาร ความเป็นไปได้ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมของประเทศ

13.8 แนวโน้มตลาดแรงงานด้านสื่อสารมวลชน กับการรองรับนักศึกษาที่จบใหม่ พบว่า งานทางด้านหนังสือพิมพ์ และนิตยสารแนวโน้มจะผลิตหนังสือเฉพาะกลุ่มมากขึ้นบุคลากรด้านนี้ยังมีความจำเป็นอยู่ แต่ว่าจะไม่ได้รับความนิยมเหมือนเมื่อก่อน บัณฑิตที่จบมาทางวิชาชีพ สื่อมวลชนส่วนใหญ่จะไม่มีการผลิตบุคลากรด้านนี้มากเกินไป สำหรับแนวโน้มงาน ทางด้านวิทยุโทรทัศน์จะดีขึ้น สรุปแล้วในอนาคตตลาดทางด้านสื่อสารมวลชนยังมีความต้องการอยู่ แต่อาจพัฒนาไปในรูปแบบดิจิทัล ใช้สัญญาณดาวเทียม ใช้ภาพเป็นตัวเล่าเรื่องส่วนงานทางด้านวารสารก็ยังไม่ถึงทางตัน เนื่องจากทุกคนยังมีความต้องการที่จะอ่านหนังสืออยู่